

Иркутск.: БГУЭП, 2003. – 172 с.

7. Степанов И.С. Экономика строительства: Учебник для вузов по спец. «Экономика и управление на предприятиях» [Текст] / Под ред. И.С. Степанова. – 3-е изд., доп. И перераб. – М.:

Юрайт – Издат., 2004. – 620с.

8. Тугай А.М. Економіка будівельної організації: навч. посібник для вузів [Текст] / А.М. Тугай, Е.Й. Шилов, А.Ф. Гойко. – К.: Міленіум, 2002. – 224 с.

Аннотация. В статье представлен интегральный показатель социально-экономической эффективности, с помощью которого проводится оценка результатов деятельности строительного предприятия. Определены требования к оценке эффективности предприятия. Даются предложения по оптимизации деятельности строительного предприятия на основе полученных значений интегрального показателя эффективности за аналитический период.

Ключевые слова: строительная отрасль, социально-экономическая эффективность, интегральный показатель социально-экономической эффективности.

Summary. In the article opens an integral indicator of socio-economic efficiency which assesses the performance of a construction company. The requirements for assessing of efficiency of the company. Provides suggestions for optimizing the activity of a construction company based on values obtained for the integral indicator of the effectiveness of the analytical period.

Keywords: construction industry, socio-economic efficiency, integrated indicator of socio-economic efficiency.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.

УДК 658.8

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НАСЕЛЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

*Іванілов О.С., д.е.н., професор,
Таряник О.М., к.е.н., доцент,
Шматкова К.Г., асистент (ХДТУБА)*

У статті розкрито необхідність проведення на підприємствах житлово-комунального господарства політики управління дебіторською заборгованістю населення. Запропоновано заходи щодо стимулювання сплати житлово-комунальних послуг населенням.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, доходи населення, дебіторська заборгованість.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковим чи практичним завданням. Житлово-комунальне господарство виконує важливу соціально-економічну функцію, надаючи мешканцям побутові послуги, які в сукупності створюють комфортні умови для життя населення, забезпечуючи йому збереження здоров'я, працездатності, належний фізичний, культурний та інтелектуальний розвиток.

Результати останніх досліджень діяльності підприємств житлово-комунального господарства

свідчать про те, що галузь перебуває у глибокому кризовому стані. Це негативно впливає на розвиток економіки країни, а також створює соціальне напруження в суспільстві, оскільки житлово-комунальне господарство є однією з найважливіших соціальних галузей. Причинами кризового стану є численні економічні та технічні проблеми, а саме – морально та технічно застаріле обладнання, непрозора система формування тарифів на послуги та суперечливе законодавство, і головне – це недостатність фінансування. Окрім того, що держава не виділяє достатню кількість коштів на підтримку підприємств галузі і оновлення застарілого обладнання та існування перешкод для залучення як іноземних, так і вітчизняних інвестицій, також гостро стоїть питання оплати послуг споживачами. На деяких підприємствах розмір дебіторської заборгованості сягає 50% від загальної суми активів підприємства. Тому питання управління дебіторською заборгованістю на підприємствах житлово-

комунального господарства сьогодні є одним з найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми аналізу та управління дебіторською заборгованістю значну увагу приділено у наукових розробках багатьох фахівців. Цим питанням займались М.Б. Білик [1], Н.В. Курта [2], О. Тучак [3], Ніколаєнко Н [4], Ліщенко О.Г. [5].

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Фахівці, що займаються питаннями управління дебіторською заборгованістю, під дебіторами у більшості випадків розуміють підприємства, але підходи до стимулювання сплати боргів підприємствами та населенням дещо відрізняються.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є вивчення дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства та розробка заходів щодо управління нею.

Викладення основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Заборгованість споживачів підприємствам житлово-комунального господарства продовжує зростати, через що погіршується і без того критичний фінансово-економічний стан галузі. Тому дуже важливо неупереджено розглянути реальний стан оплати послуг та фактори, що впливають на нього. Пропонуємо зробити це на прикладі комунального підприємства «Харківські теплові мережі».

На погіршення платіжної дисципліни споживачів впливає багато факторів, таких, як відсутність чіткого правового механізму встановлення та реалізації взаємних зобов'язань споживачів та постачальників послуг, непрозора система формування тарифів, також споживачі мотивують свою несплату недостатньою якістю послуг та нерегулярністю їх надання та ін.

Серед цих причин необхідно окремо виділити і низький рівень доходів населення та низький рівень заробітної плати. Але слід зауважити, що не всі споживачі-боржники є малозабезпеченими. Велику частку боржників займають споживачі з середнім або високим

достатком. Тому постає питання, чи дійсно існує залежність між доходами населення та сплатою ними житлово-комунальних послуг.

Для виявлення зв'язку між двома незалежними величинами використовують метод кореляційного аналізу.

Кореляція (від лат. *correlatio* - взаємозв'язок) – це систематичний та обумовлений зв'язок між двома і більше рядами даних. При цьому, зміна однієї або декількох величин призводить до систематичної зміни інших.

Цей метод заснований на обчисленні коефіцієнту кореляції. Він показує, наскільки яскраво виражена тенденція до зростання однієї змінної при збільшенні іншої. Коефіцієнт кореляції знаходиться в діапазоні [-1, 1]. Нульове значення коефіцієнта свідчить про відсутність такої тенденції. Якщо тенденція яскраво виражена, то коефіцієнт кореляції близький до +1 або -1 (залежно від знаку залежності), причому строгу рівність одиниці позначає крайній випадок статистичної залежності - функціональну залежність. Проміжні значення коефіцієнта кореляції вказують на те, що хоча тенденція до зростання однієї змінної при збільшенні іншої не дуже яскраво виражена, але в якійсь мірі вона все ж таки присутня.

Існує багато різних коефіцієнтів кореляції, але найбільш відомим серед них є коефіцієнт кореляції Пірсона. Він розраховується за формулою:

$$r = \frac{\sum_i (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_i (x_i - \bar{x})^2} \sqrt{\sum_i (y_i - \bar{y})^2}} \quad (1)$$

де x – незалежна змінна (фактор);

y – залежна змінна (результативна ознака);

\bar{x} та \bar{y} – середні значення даних.

В нашому випадку незалежною змінною є доходи населення Харкова, а залежною – обсяг дебіторської заборгованості населення за спожиті послуги КП «ХТМ». В таблиці 1 наведено доходи населення м. Харкова за 2002-2009 роки.

Таблиця 1

Доходи населення м. Харкова [6]

Роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Доходи, млн. грн.	11253	13395	16524	22926	28188	37835	51971	53803
Дебіторська заборгованість, млн. грн.	99,24	141,6	175,2	161,6	261,3	352,1	415,1	525,5

Дані таблиці 1 свідчать про стійке зростання доходів населення на протязі 2002-2009 років.

Заборгованість населення на протязі цього періоду також зростає.

Далі визначасмо коефіцієнт кореляції за формулою, наведеною вище:

$$r = \frac{17288593.18}{44392.476 * 399.219} = 0.97553$$

Розрахований коефіцієнт кореляції свідчить про те, що між наведеними даними є зв'язок і при збільшенні доходів населення заборгованість також збільшується (оскільки коефіцієнт кореляції має позитивне значення). Тому можна зробити висновки, що низькі доходи населення не є головною причиною несплати споживачами боргів за комунальні послуги підприємству. Тому необхідно впроваджувати заходи зі стимулювання оплати комунальних послуг населенням.

Взагалі, існують різноманітні методи управління дебіторською заборгованістю, які можна класифікувати на такі групи:

1) юридичні – претензійна робота, подача позову до суду;

2) економічні – фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачань продукції;

3) психологічні – нагадування по телефону, факсу, пошті, використання ЗМІ чи поширення інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу;

4) фізичні – арешт майна боржника, здійснений органами державної виконавчої служби.

Розглядаючи дебіторську заборгованість, необхідно враховувати той факт, що борги можуть бути як поточними, так і накопиченими за попередні роки. Виходячи з цього, і методи розв'язання проблеми можуть бути різними. Наприклад, для поточної заборгованості необхідно застосовувати методи запобігання накопичення боргів. До таких методів ми пропонуємо віднести розробку механізму стимулювання своєчасності оплати послуг. У цьому випадку пропонуємо впровадження знижок за своєчасну сплату, а також за передоплату. Існує практика проведення лотерей на підприємствах житлово-комунального господарства для сумлінних платників.

Проведення роз'яснювальної роботи також може стимулювати споживачів до своєчасної оплати послуг. Це можуть бути звернення до споживачів через засоби масової інформації, оприлюднення списку боржників у ЗМІ та під'їздах будинків, різноманітні плакати, що закликають до своєчасної сплати послуг та ін.

Іноколи споживачі мотивують свою несплату тим, що вони не використовують стільки, наприклад, гарячої води, скільки нараховано, оскільки нарахування плати ведеться номінальним методом (встановлюється фіксований обсяг споживання на особу). Для вирішення цієї

проблеми необхідно запровадити нарахування плати виключно за показниками приладів обліку. Треба зауважити, що деякі споживачі встановлюють самостійно лічильники і сплачують виключно за їх показниками, але це не носить масовий характер.

Проблемою також є і те, що система формування тарифів не є прозорою, а прозорість формування тарифів дозволяє підвищити рівень довіри споживачів та також сприяти погашенню заборгованостей та своєчасній сплаті за спожиті послуги. Задля вирішення цієї проблеми необхідно забезпечити відкритість процесу тарифного регулювання для зацікавлених сторін, передбачивши можливість публічних слухань на засіданнях регулюючого органа, а також порядок залучення представників споживачів до процесу регулювання.

Також пропонуємо укладання договорів між споживачами та комунальними підприємствами щодо надання послуг, де буде чітко вказана відповідальність сторін за якість послуг та за несвоечасність їх оплати. Укладання договорів дозволить захистити права споживачів та створить механізм забезпечення дотримання стандартів якості комунальних послуг.

Також пропонуємо законодавчо закріпити механізм відключення боржників від надання житлово-комунальних послуг. Але тут слід урахувати те, що окремі квартири не можуть бути відключені від водопостачання без припинення цієї послуги для сусідніх квартир.

При боротьбі з накопиченими боргами пропонуємо використовувати реструктуризацію боргів і стягнення їх у судовому порядку.

Комунальні підприємства широко використовують стягнення боргів через суд. Крім того, при подачі позову до суду потрібно дотриматися певної процедури – надіслати письмову вимогу підприємства про сплату суми боргу. В цій вимозі має міститися попередження про те, що у разі несплати боргу до суду буде передано позовну заяву про примусове стягнення боргу. Практика показує, що частина боржників вважає за краще оплатити борги до початку розгляду справи в суді.

Реструктуризація боргу — одна з форм реорганізації умов боргу, у процесі якої боржники та кредитори домовляються про відстрочення виплат заборгованостей, сплата яких повинна настати у певний час, а також про новий графік таких платежів. Цей метод стимулювання також вже застосовується підприємствами шляхом укладання нових договорів.

Найбільш дієві методи зміцнення платіжної дисципліни споживачів можна представити у вигляді алгоритму боротьби з боргами (рис. 1).

Рисунок 1 – Алгоритм зміцнення платіжної дисципліни споживачів комунальних послуг

Спочатку підприємство надає інформацію споживачеві про суму, яку він повинен сплатити підприємству за спожиті послуги. У разі відмови споживача сплатити борг, підприємство переходить до наступного етапу – це проведення інформаційно-роз'яснювальних робіт. Якщо використання цих методів не призвело до очікуваного результату, підприємство повинно запропонувати стимули своєчасності сплати послуг, і якщо це не спонукало споживача сплатити за послуги, то запропонувати реструктуризацію заборгованості. Якщо споживач відмовляється таким чином співпрацювати з підприємством, то необхідно застосувати нарахування на суму боргу пені, і якщо в найближчий час боржник не розрахується за своїми зобов'язаннями, треба подати на нього позов до суду. І останнім, найнебажанішим видом боротьби з боржниками, є припинення постачання послуг.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Результати проведеного дослідження свідчать, що підприємства житлово-комунального господарства знаходяться у кризовому стані. Це спричинене такими проблемами, як моральний та фізичний знос обладнання, недостатність коштів на їх оновлення, оскільки держава не виділяє достатню кількість коштів, існують проблеми для залучення іноземних та вітчизняних інвестицій, та неможливість оновлення фондів за власний рахунок через велику дебіторську заборгованість споживачів.

В результаті дослідження запропоновано наступний алгоритм для управління дебіторською заборгованістю населення:

- надання відомостей про борг;

- проведення інформаційно-роз'яснювальних робіт з населенням;
- стимулювання своєчасності сплати послуг;
- реструктуризація заборгованості;
- нарахування пені;
- подання позову до суду;
- припинення постачання послуг.

Подальшими розробками в цьому напрямку можна вважати розширення кола заходів по стимулюванню оплати комунальних послуг населенням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств [Текст]/М.Д. Білик// Фінанси підприємств.-2003.-№ 12.
2. Курта Н.В. Сучасні проблеми управління дебіторською заборгованістю [Текст]/Н.В. Курта// Держава та регіони.-2008.-№6-С 370-373.
3. Турчак О. Політика управління дебіторською заборгованістю [Текст]/О. Турчак// Баланс. – 2009. – №82. – С.36-40.
4. Ніколаєнко, О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання [Текст]/О. Ніколаєнко// Підприємство, господарство і право.—К.: ТОВ «Гарантія», 07/2004.-№7. с. 141-145.
5. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.Г. Лищенко, Г.М. Бескота// Держава і регіони: журнал.—Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т «Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.», 2009.- №1. с. 114-117;
6. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/>.

Анотація. В статті раскрыто необхідність проведення на підприємствах жилищно-комунального господарства політики управління дебіторської задолженностью населення. Предложены мероприятия по стимулированию оплаты жилищно-коммунальных услуг населением.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, доходы населения, дебиторская задолженность.

Summary. In article it is opened necessity of carrying out at the enterprises of housing-and-municipal services of a policy of management by a population debt receivable. It is offered actions for stimulation of payment of housing-and-municipal services by the population.

Keywords: housing and communal services, population incomes, a debt receivable.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Назаренко І.Л.

УДК 330.15:621

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Кондрашевська О.Г., аспірант (ЄУ)

У статті представлено результати проведеного аналізу ресурсної бази підприємств машинобудування.

Ключові слова: фінансові ресурси, трудові ресурси, матеріальні ресурси, ресурсна база.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ключові питання щодо ресурсного забезпечення та ефективного використання ресурсів підприємствами машинобудування присвячено роботи Воскресенського Б.В., Гавришка А.С., Євдокимова Ф.І., Ітіна І.І., Кваші Я.Б., Ландика В.І., Манілівського Р.Г., Москаленка В.П., Палтеровича Д.М., Петровича Й.М., Скударя Г.М., Слижиса М.У., Швець І.Б.

Мета дослідження полягає у проведенні аналізу ресурсної бази підприємств машинобудування на підставі розробленого методичного підходу.

Постановка проблеми. Нераціональне використання ресурсів та резервів виробництва у фінансовому, технологічному, сировинному та трудовому ланцюжку функціонування промислових підприємств призводить до зниження ефективності виробництва підприємств, і відповідно, до втрати конкурентних переваг, що обумовлює необхідність проведення аналізу ресурсів підприємств машинобудування для визначення загальної величини ресурсів певного підприємства, простеження їхнього руху з метою подальшої оцінки ефективності їхнього використання.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємств машинобудування, як і решти промислових підприємств, має свою специфіку, тому і аналіз ресурсів повинен проводитись з використанням специфічних систем діагностики з урахуванням економічних, виробничих та управлінських характеристик функціонування

підприємств. Схематичне зображення процесу економічної діагностики ресурсів підприємств машинобудування представлено на рис. 1.

Проведення економічної діагностики ресурсів підприємств машинобудування доцільно проводити за допомогою певної системи показників-індикаторів, які обумовлюють фінансові, матеріальні та трудові ресурси, відображають їхній рух та разом з тим передбачають можливість зміни кількості показників у плані їхньої деталізації.

Проведення аналізу фінансових ресурсів шляхом їхньої економічної діагностики дозволить виявити наявність чи відсутність раціонального перерозподілу коштів досліджуваними підприємствами машинобудування, оскільки нестача фінансових ресурсів негативно впливає на функціонування підприємств галузі, зокрема, ускладнюються умови їхнього фінансування.

Зростання обсягів фінансових ресурсів ВАТ "Барський машинобудівний завод" протягом 2007-2010 рр. зумовлено підвищенням якості наявних фінансових ресурсів підприємства, про що свідчить збільшення питомої ваги власного капіталу, показник якого у 2006 році становив 41,97%, а у наступному 2007 році зріс до 94,18%, та зниження кредиторської заборгованості, питома вага якої у 2007 році знизилася до 5,64%, в той же час, зростання у її структурі кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом обумовлюють необхідність пошуку резервів щодо збереження фінансових ресурсів.